

Ekonomická analýza externalit

Externality

- Další příčinou existence veřejného sektoru je selhání trhu v oblasti externalit.
- Díky tržním transakcím může docházet k tomu, že jeden ekonomický subjekt je finančně znevýhodněn a naopak druhý ekonomický subjekt je finančně zvýhodněn. Jedná se i o nefinanční zvýhodnění či znevýhodnění.
- Trh zde selhává, neboť jednak nepůsobí proti vzniku negativních vnějších dopadů a umožňuje přesouvání úhrady nákladů, a jednak není schopen zajistit produkci dostatečného množství statků, spojených s pozitivními vnějšími efekty.

Klasifikace externalit

- podle prostorového působení
- podle účinku
- podle schopnosti penetrace mezi sektory
- podle vlivu na ekonomickou efektivnost
- podle schopnosti vyčíslitelnosti

Klasifikace externalit II.

- podle prostorového působení
 - a) místní
 - b) regionální
 - c) národní
 - d) mezinárodní
 - e) globální

Klasifikace externalit III.

- podle účinku
- a) pozitivní
- b) negativní
- c) reciproční

Klasifikace externalit IV.

- podle schopnosti penetrace mezi sektory
- a) externality v rámci daného sektoru (odvětví)
- b) externality uvnitř daného sektoru s dopadem do dalšího sektoru

Klasifikace externalit V.

- podle vlivu na ekonomickou efektivnost
- a) s adresným ekonomickým dopadem
- b) s plošným ekonomickým dopadem
- c) bez ekonomického dopadu

Řešení externalit

- Rozlišujeme dva základní způsoby řešení externalit, a to:
 - **veřejná řešení** → jsou založena na vládních (státních) intervencích a snaze o nápravu trhu,
 - **soukromá řešení** → jsou založena na působení určitých samovolných tendencí trhu, jež za určitých podmínek automaticky vedou k odstranění externích vlivů.

Veřejná řešení externalit

Spočívají ve vládní intervenci a snaze „napravit“ trh.

- **Pigouovské daně** (využívají se v případě negativních externalit)
- **Pigouovské dotace** (využívají se v případě pozitivních externalit)
- **Zákaz** (využívá se v případě negativních externalit)
- **Příkaz** (využívá se v případě negativních externalit)
- **Státní či mezinárodní regulace** (využívají se v případě negativních externalit)
- **Jednorázová finanční podpora** (využívá se jak v případě negativních, tak pozitivních externalit)
- **Vlastní činnost vlády**

Veřejná řešení externalit II.

- **Aplikace environmentálního standardu**

- každá firma má stanoven povolený limit pro znečišťování životního prostředí, v případě překročení dochází k penalizaci (pokutě);
- povolený limit slouží odpovídá společensky optimální úrovni znečišťování;
- nejrozšířenějším konceptem environmentálního standardu jsou emisní povolenky.
- **Pozor!** Volba environmentálního standardu musí být volena uvážlivě a především koncepčně s ohledem na další odvětví.

Soukromá řešení externalit

Tato řešení se spoléhají na samovolné tendence trhů, které za jistých podmínek směřují k eliminaci externích dopadů automaticky.

- **Pravidla odpovědnosti a povinnost odpovědného** (využívají se v případě negativních externalit)
- **Veřejný systém evidence vlastnických práv**
- **Internalizace**
- **Soukromá vyjednávání** (využívají se jak v případě negativních, tak pozitivních externalit)

Coaseho teorém

- **Pokud spolu mohou strany sporu vyjednávat a odškodňovat se** (a pokud budou navíc splněny i jisté podmínky – viz níže), **dojdou k efektivnímu řešení.**
 - *transakční náklady vyjednávání mezi vlastníky jsou nulové, resp. nízké*
 - *vlastnická práva a jejich obsah je perfektně specifikován*
 - *nevystává zde problém černého pasažéra*

Příklady externalit ve světě

- **Vrtná plošina Deepwater Horizon**
 - potopení plošiny po výbuchu do Mexického zálivu;
 - porušení potrubí a únik ropy do moře;
 - zamoření Louisiany, Floridy, Mississippi, Alabamy;
 - společnost *BP* přijala zodpovědnost za škodu ve výši 42 miliard \$ teprve v roce 2015, zhruba 5,5 roku od výbuchu.
- **Ztroskotání ropného tankeru Exxon Valdez**
 - poškození oblasti Aljašky;
 - společnost *Exxon* zaplatila v roce 2008 0,5 miliardy \$.

Příklady externalit ve světě II.

- **Farmaceutické firmy**
 - společnost *GlaxoSmithKline* platila do roku 2012 lékařům za to, že svým pacientům předpisovali její farmaceutické produkty;
 - společnost také platila výzkumným pracovníkům, aby propagovali její produkty v odborných časopisech;
 - firma zaplatila 3 miliardy \$ pokuty.
- Společnost *Johnson & Johnson* se provinila podobně a v roce 2009 zaplatila 2,2 miliardy \$.

Příklady externalit ve světě III.

- **Siemens**
 - společnost dlouhodobě uplácela politiky v rozvojových zemích ve smyslu „úplatek za zakázku“;
 - jednalo se o zakázky na výstavbu infrastruktury pro mobilní komunikace v Bangladéši, příměstské železnice ve Venezuele, systém dopravní kontroly v Rusku;
 - společnost *Siemens* v roce 2008 zaplatila pokutu ve výši 1,6 miliardy \$.

Příklady externalit ve světě IV.

- **Barclays a spol.**
 - společnost dlouhodobě manipulovala se sazbou LIBOR (z té jsou odvozovány úroky pro hypotéky a firemní úvěry);
 - sazba byla nastavena tak, aby vyhovovala nejvíce vyhovovala obchodním pozicím a záměrům zapojených bankéřů;;
 - společnost musela zaplatit po vyšetřování v roce 2012 částku 2,4 miliardy \$.

Děkuji za pozornost 😊